PAŃSTWOWE MUZEUM ARCHEOLOGICZNE
w Warszawie

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

BULLETIN ARCHÉOLOGIQUE POLONAIS

TOM (VOL.) LXII
2011

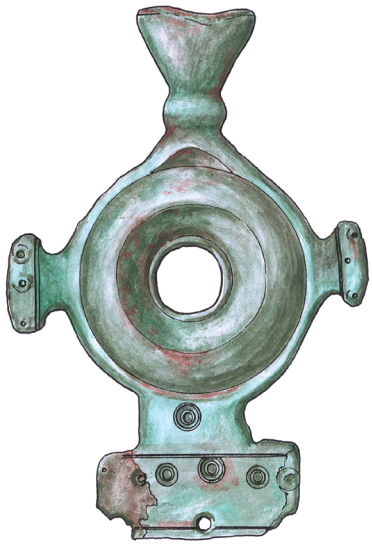

WARSZAWA 2011 VARSOVIE

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

TOM LXII

Redaguje zespół / Editorial staff:
dr Jacek Andrzejowski (sekretarz redakcji / managing editor), dr Wojciech Brzeziński (redaktor naczelny / editor in chief),
prof. dr hab. Teresa Dąbrowska (zastępczyni redaktora naczelnego / subeditor), mgr Grażyna Orlińska,
mgr Radosław Prochowicz, mgr Barbara Sałacińska, mgr Andrzej Jacek Tomaszewski, mgr Katarzyna Watemborska

Recenzenci tomu / Peer-reviewed by:
dr Adam Cieśliński, prof. dr hab. Andrzej Kokowski, prof. dr hab. Magdalena Mączyńska,
prof. dr hab. Wojciech Nowakowski, dr Judyta Rodzińska-Nowak, dr Wojciech Wróblewski

Tłumaczenia / Translations:
Anna Kinecka
Jacek Andrzejowski
Jan Schuster

Skład i łamanie / Layout:
JRJ

Rycina na okładce: zapinka typu Zachow z Pręgowa Dolnego. Rys. L. Kobylińska

Cover picture: brooch type Zachow from Pręgowo Dolne. Drawn by L. Kobylińska

© Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, 2011

© Autorzy, 2011

Państwowe Muzeum Archeologiczne jest instytucją
finansowaną ze środków
Samorządu Województwa Mazowieckiego

Mazowsze.
serce Polski

Sprzedaż detaliczna publikacji Państwowego Muzeum Archeologicznego, w tym egzemplarzy archiwalnych, prowadzona jest w salach wystawowych muzeum, ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa. Płatność gotówką; wystawiamy rachunki i faktury. Ponadto nasze książki i czasopisma można zamawiać w PMA, tel. +48 (22) 5044 872 i 5044 873 lub pod adresem internetowym wydawnictwapma@pma.pl

Cennik wydawnictw, wykaz publikacji i pełen spis zawartości czasopism PMA: http://www.pma.pl/wydawnictwa

Price list, list of PMA publications and contens of PMA periodicals: http://www.pma.pl/wydawnictwa

Adres redakcji / Editorial office:
Państwowe Muzeum Archeologiczne
ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa
tel.: +48 (22) 5044 841, +48 (22) 5044 813; fax: +48 (22) 831 51 95; e-mail: j.andrzejowski@pma.pl

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

Tom (Vol.) LXII

SPIS TREŚCI

Contents

ROZPRAWY

Renata Madyda-Legutko, Judyta Rodzińska-Nowak, Joanna Zagórska-Telega, Uwagi o chronologii i rozwoju przestrzennym cmentarzyska kultury przeworskiej w Opatowie, stan. 1, woj. śląskie 3
On the Chronology and Spatial Development of the Przeworsk Culture Cemetery at Opatów, site 1, Silesian Voiv.

MISCELLANEA

Jacek Andrzejowski, Tomasz Rakowski, Katarzyna Watemborska, Grób z ostrogami z nekropoli kultury wielbarskiej w Jartyporach nad Liwcem 49
An Exceptional Grave with Spurs in the Cemetery of Wielbark Culture at Jartypory on the Liwiec River

Jan Schuster, Przekłuwacze typu Dresden-Dobritz / Żerniki Wielkie. Uwagi na temat narzędzi z późnego okresu rzymskiego i wczesnej fazy okresu wędrówek ludów 65
Ahlen vom Typ Dresden-Dobritz / Żerniki Wielkie.
Zu Geräten der späten römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit
Awls Type Dresden-Dobritz / Żerniki Wielkie.
Some Remarks on Implements from the Late Roman and Early Migration Period

MATERIAŁY

Piotr Iwanicki, Cmentarzysko kultury przeworskiej w miejscowości Całowanie, gm. Karczew, woj. mazowieckie, st. XXVI 83
A Cemetery of Przeworsk Culture at Całowanie, comm. Karczew, Mazowieckie Voiv., Site XXVI

Agata Wiśniewska, Materiały z cmentarzyska w Leśniewie, pow. kętrzyński (dawne *Fürstenau, Kr. Rastenburg*) 119
The Archaeological Record from the Cemetery at Leśniewo, Distr. Kętrzyn (Former *Fürstenau, Kr. Rastenburg*)

Marcin Woźniak, Cmentarzysko kultury wielbarskiej w Kozłówku, pow. nidzicki (d. *Klein Koslau, Kreis Neidenburg*) w świetle publikacji i materiałów archiwalnych 169
The Wielbark Culture Cemetery at Kozłówko, Distr. Nidzica (Former *Klein Koslau, Kreis Neidenburg*)
Reconstructed from Publication and Archival Records

Rozalia Tybulewicz, A Hoard from the Migration Period from Karlino (North-Western Poland) 209
Skarb z okresu wędrówek ludów z Karlina, pow. białogardzki

ODKRYCIA

Łukasz Karczmarek, Sztylet brązowy z południowego Mazowsza 227
A Bronze Dagger from Southern Mazowsze

Grażyna Orlińska, Brązowa bransoleta z Jadwisina, pow. legionowski 230
A Bronze Bracelet from Jadwisin, Distr. Legionowo

Anna Drzewicz, Grób kloszowy z Sinołęki, pow. miński 232
A Cloche Grave from Sinołęka, Distr. Mińsk Mazowiecki

Radosław Prochowicz, Zapinka typu Zachow z Pręgowa Dolnego w powiecie gdańskim 237
Fibula Type Zachow from Pręgowo Dolne, Distr. Gdańsk

Wawrzyniec Orliński, Okucie rogu do picia zakończone głową byka z cmentarzyska kultury przeworskiej w Legionowie, pow. *loco* 241
Drinking Horn Terminal with Bull's Head from the Cemetery of Przeworsk Culture at Legionowo, Distr. *loco*

Katarzyna Watemborska, Zabytki z cmentarzyska kultury przeworskiej z miejscowości Mieczki-Poziemaki, pow. ostrołęcki 243
A Cemetery of Przeworsk Culture at Mieczki-Poziemaki in Northern Mazowsze

Agnieszka Urbaniak, Ireneusz Jakubczyk, Ciałopalny grób ze stanowiska 9 w Tomaszowie Mazowieckim-Brzustówce 246
A Cremation Grave from Tomaszów Mazowiecki-Brzustówka, Site 9

Ewa i Andrzej Kokowscy, Kościana rękojeść nahajki z okolic Grabowca, w pow. hrubieszowskim 252
Bone Handle of a Knout from the Area near Grabowiec, Distr. Hrubieszów

WYKAZ SKRÓTÓW / ABBREVIATIONS 255

Chudziakowa, J.
1974 *Kultura łużycka na terenie międzyrzecza Wisły, Drwęcy i Osy*, Warszawa-Poznań.

Dąbrowski, J.
1997 *Epoka brązu w północno-wschodniej Polsce*, Białystok.

Kostrzewski, J.
1958 *Pradzieje Pomorza*, Poznań.
1964 *Skarby i luźne znaleziska metalowe od eneolitu do wczesnego okresu żelaza z górnego i środkowego dorzecza Wisły i górnego dorzecza Warty*, PArch. XV (1962), s. 5–133.

Mapa
1912 *Novaâ Topografičeskaâ Karta Zapadnij Rossíi*, 1:84000, XXII-9, Moskva [*Новая Топографическая Карта Западний Россіи*, Москва].
1913 *Voenno-Topografičeskaâ Karta Evropejskoj Rossíi g. varšavskoj, plockoj, lomžinskoj i sědleckoj*, 1:126000, XVII-A, Moskva [*Военно-Топографическая Карта Европейской Россіи г. варшавской, плоцкой, ломжинской и сѣдлецкой*, Москва].

Orlińska, G.
2001 *Siekierka brązowa z okolic Zegrza w woj. mazowieckim*, WA LIV (1995–1998), s. 165–167.

Podgórski, J. T.
1992 *Fazy cmentarzysk kultury łużyckiej i pomorskiej na Pomorzu Wschodnim*, [w:] S. Czopek (red.), *Ziemie polskie we wczesnej epoce żelaza i ich powiązania z innymi terenami*, Rzeszów, s. 199–213.

Słownik
1895 *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, tom XIV, Warszawa.

Szczepański, J.
2005 *Z dziejów rosyjskiego 4. batalionu kolejowego (1877––1915)*, Pruszków.

A BRONZE BRACELET FROM JADWISIN, DISTR. LEGIONOWO

SUMMARY

The bronze bracelet from a stray find made in 2006 in the arable fields on the northern bank of the lower Narew R. at Jadwisin (Fig. 1) was discovered within an area recorded as site 3 (AZP 52-66/113) dated to the Roman Period but is not associated chronologically with this site.

The penannular bracelet, of a chunky and broad band of sheet bronze, plano-convex in section, has on its outer face an ornament of groups of crosswise grooves alternating with broad panels filled with lengthwise grooves. In these panels some swellings formed between the grooves, mostly at the edges and near to the middle of the bracelet band, are covered with oblique or cross-wise incisions. The bracelet's outer diameter is 6.7×8.8 cm, inner diameter – 5.7×7.8 cm, distance between bracelet terminals – 3.1 cm, maximum width of the bracelet body – 3.05 cm, thickness – 0.5 cm, weight 162.7 g (Fig. 2).

The ornamentation of this form of bracelets, known primarily from hoards type Karbowizna, is somewhat different: the panels with crosswise and lengthwise grooves either are approximately of the same width or the groups of crosswise grooves are wider than the groups of lengthwise grooves (cf. W. Blajer 1999, p. 123–124, pl. 19:4.6.7, 47:9, 53:15.16, 115:7, 183:1.2). A special design is executed on a bracelet from Kutno-Raszew, distr. Kutno, where panels covered with lengthwise grooves have a similar width and, between them, alternately, are narrow and broad groups of crosswise grooves (W. Blajer 1999, pl. 71:7). Broad panels with lengthwise grooves, also separated by alternately narrow and broad groups of crosswise grooves, appear on a bracelet from barrow no. 3 at Warzenko, distr. Kartuzy (J. Kostrzewski 1958, p. 33–34, 336, fig. 14:4; J. T. Podgórski 1992, fig. 1:1). Fine incisions on swellings between lengthwise grooves, but only at mid-width of the bracelet band, were made on one of the bracelets from Karbowizna, distr. Rypin, a find, similarly as the bracelet from Jadwisin, from the east bank of the Vistula. On this specimen the panels covered with lengthwise grooves are quite broad. Two other bracelets from Karbowizna have diagonally incised edges (W. Blajer 1999, pl. 53:15–17).

Bracelets of a wide band of sheet metal decorated with lengthwise and crosswise grooves are noted during HaA_1–HaA_2 (W. Blajer 1999 p. 69), which corresponds to the younger segment of BA III and older segment of BA IV. The hoards from Karbowizna and Kutno-Raszew and the assemblage from Warzenko are dated to BA III (W. Blajer 1984, p. 27, 51; J. T. Podgórski 1992, p. 199, 201, fig. 1). By the details of its ornament the find from Jadwisin recalls specimens from these chronologically earlier finds.

tłum. A. Kinecka

https://doi.org/10.36154/wa.62.2011.10

Anna Drzewicz

GRÓB KLOSZOWY Z SINOŁĘKI, POW. MIŃSKI

W sierpniu 2008 r. Katarzyna Dejtrowska z Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego im. S. Woydy w Pruszkowie, natrafiła w miejscowości Kolonia Sinołęka, pow. węgrowski, na grób ciałopalny, odsłonięty i częściowo zniszczony w wyniku wybierania żwiru z „dzikiej" żwirowni. O odkryciu poinformowała pracowników Działu Epoki Brązu i Wczesnej Epoki Żelaza Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie (dalej PMA), w którego zbiorach przechowywane są materiały z cmentarzyska kultury pomorskiej i kultury grobów kloszowych w Sinołęce (nr inw. PMA/III/1578), pochodzące z kolekcji dawnego Zakładu Archeologii Przedhistorycznej Uniwersytetu Warszawskiego[1]. Zostały one pozyskane w 1929 r. przez Jadwigę Antoniewiczową, wizytującą to stanowisko na skutek powiadomienia o wydobyciu w trakcie orki dwóch grobów: kloszowego w obstawie kamiennej oraz skrzynkowego, zawierającego parę dobrze zachowanych popielnic. W jednej z nich znaleziono między innymi trzy przedmioty o zupełnie unikatowym

[1] W kwietniu i maju 1941 r. zbiory Zakładu Archeologii Przedhistorycznej Uniwersytetu Warszawskiego zostały z nakazu niemieckich władz okupacyjnych przewiezione z Pałacu Staszica do gmachu Muzeum Narodowego, a następnie połączone z przechowywanymi tam od września 1940 r. zabytkami z PMA (Z. Rajewski 1968, s. 262).

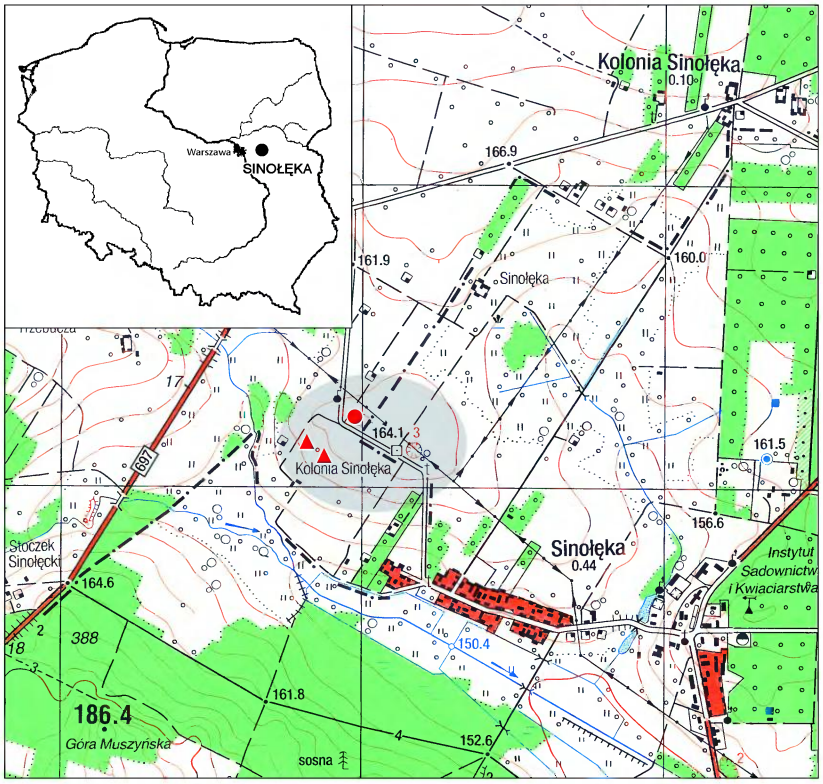

Ryc. 1. Sinołęka, pow. Mińsk Mazowiecki, stan. 1. Przypuszczalny zasięg stanowiska i lokalizacja grobów odkrytych w roku 1929 (▲) oraz grobu kloszowego z roku 2008 (●)
Fig. 1. Sinołęka 1, distr. Mińsk Mazowiecki. Reconstructed extent of the site and position of graves discovered in 1929 (▲) and the cloche grave from 2008 (●)

Ryc. 2. Sinołęka, pow. Mińsk Mazowiecki, stan. 1. Południowa ściana żwirowni z zaznaczoną lokalizacją grobu kloszowego. Fot. A. Drzewicz
Fig. 2. Sinołęka 1, distr. Mińsk Mazowiecki. S face of the gravel pit showing the location of the cloche grave. Photo A. Drzewicz

charakterze: szpilę z poroża o pieczątkowatej główce zaopatrzonej w dwa dookolne nacięcia, fragmenty szpili kościanej z główką zdobioną wrębami oraz ze zgrubiałą, przekłutą szyjką, a także brązową zapinkę krzyżową, datowaną na schyłek okresu halsztackiego D. Fibule o podobnym kształcie i konstrukcji, należące do ozdób ściśle związanych z metalurgią kultury pomorskiej, określone zostały jako typ Sinołęka (J. Antoniewiczowa 1938; M. Gedl 1993; 2004, s. 133–134, tabl. 66:426).

Na podstawie badań terenowych, podjętych przez pracowników PMA za zgodą Mazowieckiego Wojewódzkiego Urzędu Konserwatora Zabytków (Delegatura w Siedlcach), analizy archiwaliów oraz informacji okolicznych mieszkańców ustalono, że nowoodkryty grób ciałopalny znajduje się w obrębie tego samego cmentarzyska, które ponad 80 lat wcześniej badała Jadwiga Antoniewiczowa. Nekropola ta, w dotychczasowej literaturze archeologicznej znana jako „Sinołęka, stan. 1", położona jest na wierzchołku oraz południowo-zachodnim stoku piaszczystego wzniesienia, u którego stóp płynie rzeka Gawroniec (Ryc. 1). Znajduje się ona na gruntach dwóch wsi: Sinołęka, gm. Kałuszyn, pow. miński, i Kolonia Sinołęka, gm. Grębków, pow. węgrowski (AZP 57–75/1). W północno-zachodniej części omawianego stanowiska, na polu leżącym w Kolonii Sinołęka, stwierdzono obecność niewielkiej żwirowni o wymiarach około 17×10 m. W jej południowej ścianie widoczny był częściowo zniszczony grób ciałopalny (Ryc. 2).

Grób ten posadowiony był na głębokości około 60 cm poniżej obecnej powierzchni ziemi, w żwirku z naturalnymi wkładkami gliny (Ryc. 3). Zawierał popielnicę wypełnioną przepalonymi kośćmi, wewnątrz której znajdowała się misa, ustawiona otworem ku górze. Całość przykrywał klosz, w chwili odkrycia zachowany jedynie w około połowie. W bezpośrednim otoczeniu grobu zarejestrowano kilka nieregularnie rozmieszczonych kamieni. Śladów jamy grobowej nie dostrzeżono. W trakcie analizy antropologicznej spośród kości wysegregowane zostały pozostałości kilku drobnych, zniszczonych wyrobów z brązu i żelaza.

Decyzją Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wszystkie wydobyte w trakcie badań materiały przekazano do PMA.

INWENTARZ GROBU:

1. Klosz – naczynie z baniastym brzuścem o wysoko osadzonym załomie oraz wyodrębnionej szyjce, podkreślonej częściowo zachowaną, karbowaną listwą plastyczną; wylew zniszczony. Powierzchnia zewnętrzna jasnobrązowa w ceglaste i popielate plamy, na szyjce dobrze wygładzona, na brzuścu słabo schropowacona przez obmazanie masą ceramiczną z nieliczną domieszką średnioziarnistego tłucznia kamiennego; poniżej załomu widoczne są równomierne, pionowe ciągi

Ryc. 3. Sinołęka, pow. Mińsk Mazowiecki, stan. 1: a – profil grobu kloszowego, b – popielnica w trakcie eksploracji. Fot. A. Drzewicz
Fig. 3. Sinołęka 1, distr. Mińsk Mazowiecki: a – cross-section of the cloche grave, b – the urn during exploration. Photo A. Drzewicz

palcowe. Powierzchnia wewnętrzna jasnoszara, gładka. Wys. zachowana 42 cm, średn. brzuśca ok. 45–50 cm, dna 15 cm (Ryc. 4a).

2. Popielnica – garnek z baniastym brzuścem o załomie umieszczonym w połowie wysokości naczynia oraz wysoką, wydzieloną szyjką, podkreśloną listwą wygniataną od dołu. Dno nieco wklęsłe. Powierzchnia zewnętrzna ceglastobrunatna, na szyjce starannie wygładzona, na brzuścu schropowacona przez dokładne poziome obmazywanie masą ceramiczną z obfitą domieszką średnio- i gruboziarnistego tłucznia kamiennego. Powierzchnia wewnętrzna brunatnoszara, gładka. Wys. 29–30 cm, średn. wylewu 20,5–21,5 cm, brzuśca ok. 30 cm, dna 12 cm (Ryc. 4b).

3. Misa – półkuliste naczynie o pogrubionej i lekko rozchylonej krawędzi, bez wydzielonej szyjki. Dno nieco wypukłe. Powierzchnie wygładzone, zewnętrzna jasnobrązowa z rozległymi szarymi i rudymi przebarwieniami, wewnętrzna – czarna. Wys. 8,5–9,9 cm, średn. wylewu 20,5–21 cm, dna 7,5 cm (Ryc. 4c).

4. Dwa stopione ze sobą ułamki drucików (kółek?) brązowych o przekroju okrągłym (jeden złamany). Dł. 2,1 cm oraz 1,4 cm i 0,9 cm (części złamane), średn. drucików 0,2 cm (Ryc. 4d).

5. Bryłka (Ryc. 4e) oraz niewielki okruch stopionego brązu.

6. Fragment skorodowanego pręta żelaznego z przywartą kulką żelaza. Dł. pręta 4 cm, szer. 0,45 cm, grub. 0,3 cm (Ryc. 4f).

7. Fragment skorodowanego przedmiotu żelaznego. Dł. 2,3 cm, średn. 0,6 cm (Ryc. 4g).

8. 2,07 kg przepalonych kości ludzkich, należących do dwóch osób: mężczyzny (?) w wieku *adultus/maturus* oraz kobiety w wieku *adultus* (20–30 lat), której szczątki nosiły ślady anemii[2].

Naczynia odkryte w grobie z Sinołęki zostały pod względem formy zakwalifikowane – według typologii T. Węgrzynowicz – do trzech kategorii, powszechnie występujących na cmentarzyskach ludności kultury grobów kloszowych na terenie Mazowsza: klosz i popielnica to garnki typu V, odpowiednio odmiany c i b, a misa reprezentuje typ II, odmianę d (T. Węgrzynowicz 1988, s. 4–10). Technologia ich wykonania także wydaje się typowa dla tej kultury. Na wyróżnienie zasługuje jedynie bardzo staranny sposób schropowacenia brzuśców klosza i popielnicy, mogący pełnić – obok listew plastycznych – funkcję dodatkowego elementu dekoracyjnego.

Znaczny stopień uszkodzenia obiektu nie pozwala na jednoznaczne ustalenie składu jego pierwotnego inwentarza ceramicznego. Nie wydaje się jednak, aby poza „klasycznym" dla wspomnianej kultury zestawem (klosz, popielnica, misa), pochówek został wyposażony w jakiekolwiek przystawki. Odstępstwem od najczęściej stosowanego zwyczaju nakrywania popielnicy misą odwróconą do góry dnem było umieszczenie jej we wnętrzu naczynia otworem ku górze. Ten szczegół rytuału grzebalnego, choć rzadszy, został już kilkakrotnie odnotowany na mazowieckich cmentarzyskach „kloszowych", np. w Starej Wsi, pow. miński (groby 1, 8, 14 i 14a; J. Jankowski 1951, s. 136, 139, 140), Radwankowie-Kosumcach, pow. otwocki (groby 13, 20, 21 i 24; A. J. Tomaszewski 1983, s. 184, 186–189), Warszawie-Zerzniu (groby 7, 8, II/11, III/14 i X/15; M. Andrzejowska, T. Węgrzynowicz 1995, s. 65, 67–69, 84), czy Wieliszewie, pow. legionowski (obiekty 18, 35, 36 i 39; T. Węgrzynowicz 2006, s. 226, 236, 238).

Cmentarzysko w Sinołęce zaliczane jest do grupy „kloszowo-pomorskich" nekropoli o mieszanym obrządku grzebalnym, na których współwystępowały groby kloszowe oraz charakterystyczne dla kultury pomorskiej obiekty skrzynkowe (M. Andrzejowska 2005). Podobnego typu stanowiska odkryto także w pobliskich Stawiskach, pow. węgrowski (T. Łuniewski 1882), oraz cytowanej wcześniej Starej Wsi, oddalonej od Sinołęki o około 25 km.

Trudno obecnie jednoznacznie określić pierwotne rozmiary oraz stan zachowania nekropoli. Groby ciałopalne były tu wielokrotnie znajdowane już od przełomu XIX i XX w. (J. Antoniewiczowa 1938, s. 315). Dotychczas udało się jednak zadokumentować tylko trzy obiekty, położone w dość znacznej odległości od siebie: opisany grób kloszowy znajdował się na szczycie wzniesienia, na którym zlokalizowano stanowisko, a groby odkryte w 1929 r. – na jego południowo-zachodnim stoku (Ryc. 1). Ocena maksymalnego zasięgu cmentarzyska

[2] Analizę antropologiczną wykonał dr Łukasz M. Stanaszek z Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie.

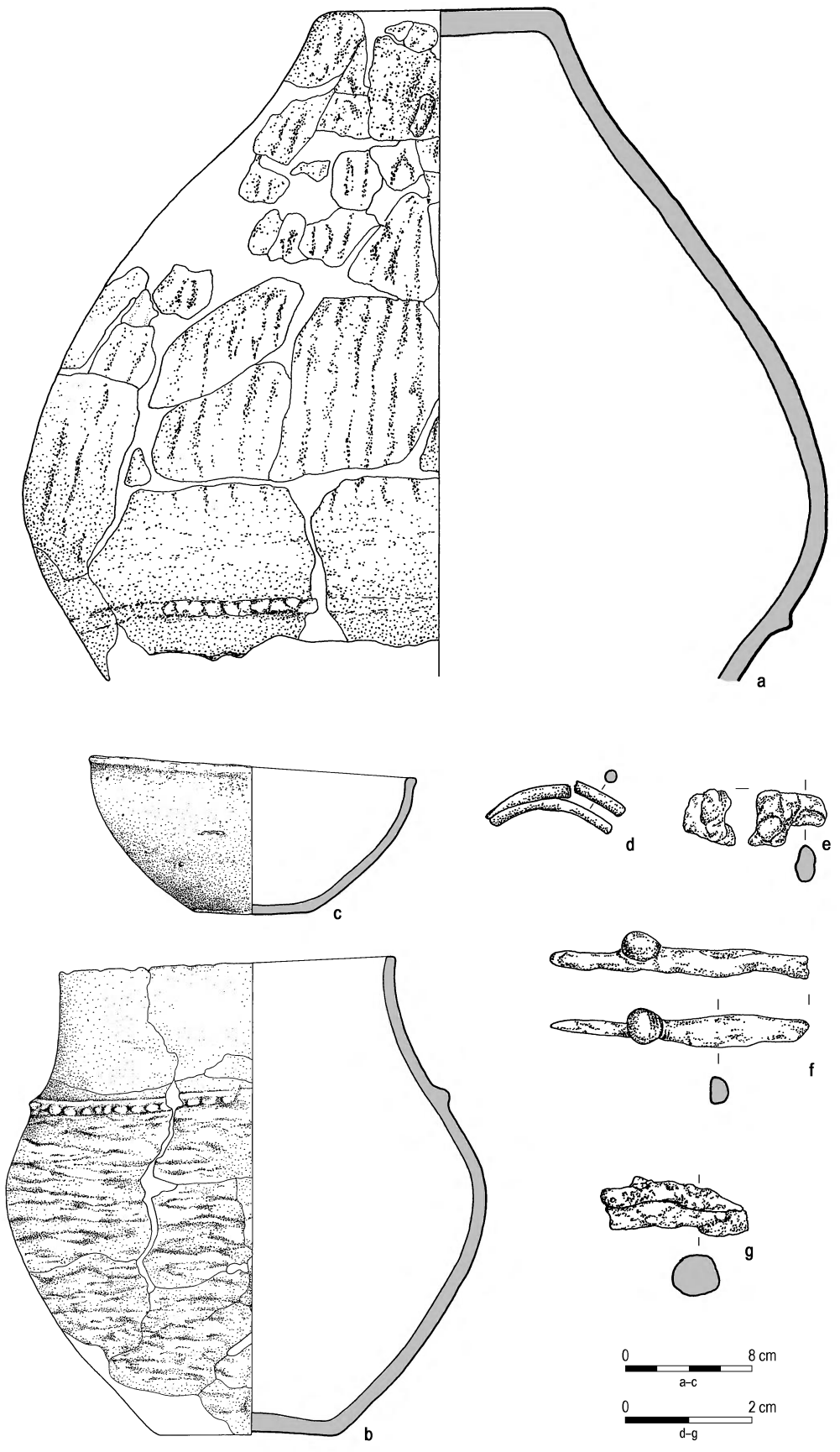

Ryc. 4. S i n o ł ę k a, stan. 1. Inwentarz grobu: ceramika (a–c), zabytki brązowe (d, e), zabytki żelazne (f, g). Rys. G. Nowakowska
Fig. 4. S i n o ł ę k a 1, distr. Mińsk Mazowiecki. The grave inventory: pottery (a–c), bronze (d, e), iron (f, g). Drawn by G. Nowakowska

jest więc wyłącznie hipotetyczna, przeprowadzona na podstawie analizy ukształtowania terenu oraz rozrzutu ułamków ceramiki znalezionych na dostępnej powierzchni pól.

Z wiadomości uzyskanych od mieszkańców Kolonii Sinołęka można wysnuć przypuszczenie, że nekropola jest już w znacznym stopniu zniszczona. W czasie II wojny światowej przez jej obszar przechodziły okopy wojskowe, a do dodatkowych dewastacji doszło w wyniku budowy biegnącej przez stanowisko szerokiej drogi bitej oraz funkcjonowania w jego obrębie, w różnym czasie, kilku żwirowni. Według informacji właścicieli pola, na którym znaleziono omawiany tu grób, w połowie XX w. na cmentarzysku przeprowadzono krótkie wykopaliska, jednak nie odkryto wówczas żadnych obiektów. Negatywny wynik tych badań, niestety nie potwierdzonych w żadnych dokumentach archiwalnych, również mógłby świadczyć o dość poważnym zniszczeniu nekropoli. Niewykluczone jednak, że zachowały się nadal groby usytuowane w mniej intensywnie eksploatowanych częściach potencjalnego terenu stanowiska.

Mgr Anna Drzewicz
Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie
ul. Długa 52 «Arsenał»
PL 00-241 Warszawa
braz@pma.pl

LITERATURA

Andrzejowska, M.
2005 *Nekropola w Dziecinowie, pow. otwocki na tle problematyki cmentarzysk pomorsko-kloszowych na Mazowszu*, [w:] M. Fudziński, H. Paner (red.), *Aktualne problemy kultury pomorskiej*, Gdańsk, s. 125–143.

Andrzejowska, M., Węgrzynowicz, T.
1995 *Osadnictwo z epoki brązu i cmentarzysko kultury grobów kloszowych w Warszawie-Zerzniu*, WA LIII/1 (1993–1994), s. 57–111.

Antoniewiczowa, J.
1938 *Znaleziska z Sinołęki w powiecie węgrowskim*, „Światowit" XVII (1937/36), s. 313–332.

Gedl, M.
1993 *Zapinki krzyżowe w kulturze pomorskiej*, [w:] *Miscellanea archaeologica Thaddaeo Malinowski dedicata quae Franciscus Rożnowski redigendum curavit*, Słupsk-Poznań, s. 153–165.
2004 *Fibeln in Polen*, Prähistorische Bronzefunde XIV/10, Stuttgart.

Janowski, J.
1956 *Wyniki badań na cmentarzysku grobów kloszowych i skrzynkowych we wsi Stara Wieś pow. Mińsk Mazowiecki*, MS I, s. 135–146.

Łuniewski, T.
1882 *Żalnik w Stawiskach*, WA IV (1882), s. 133–134.

Rajewski, Z.
1968 *Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie 1923–1968*, WA XXXIII/3–4 (1968), s. 255–294.

Tomaszewski, A. J.
1983 *Cmentarzysko kultury grobów kloszowych na stanowisku „Kosumce" w Radwankowie, woj. siedleckie*, WA XLV/2 (1980), s. 179–209.

Węgrzynowicz, T.
1988 *Uwagi o kulturze grobów kloszowych na Mazowszu i Podlasiu w świetle próby klasyfikacji ceramiki*, WA XLIX/1 (1984/1988), s. 3–16.
2006 *Cmentarzysko kultury grobów kloszowych w Wieliszewie, pow. legionowski*, WA LVIII (2006), s. 215–264.

A CLOCHE GRAVE FROM SINOŁĘKA, DISTR. MIŃSK MAZOWIECKI

SUMMARY

In August 2008 the staff of the State Archaeological Museum in Warsaw (subsequently, PMA) received a report on the discovery, at the village of Kolonia Sinołęka, distr. Węgrów, of a cremation grave, unearthed and partly destroyed during illegal gravel extraction. The grave lay on the site of a cemetery of Pomeranian Culture and Cloche Grave Culture, inspected in 1929 by J. Antoniewiczowa in response to a report on two ploughed up burials: a cloche grave within a stone setting, and a stone cist grave containing two urns. One of these held a unique cross-shaped fibula, type Sinołęka, dated to Hallstatt D (J. Antoniewiczowa 1938; M. Gedl 1993; 2004, p. 133–134, pl. 66:426).

The site, published as *Sinołęka, site 1*, occupies the summit and the south-western slope of a sandy elevation, with the small stream Gawroniec at its foot (Fig. 1), between the villages of Sinołęka, distr. Mińsk Mazowiecki, and Kolonia Sinołęka, distr. Węgrów. During an investigation made by the PMA staff, the remains of the grave were excavated from the side of the gravel extraction pit worked on the site of the cemetery (Fig. 2).

The grave rested at the depth of c. 60 cm below the present-day ground surface, within a fine gravel deposit containing natural intrusions of clay (Fig. 3). It contained a cinerary urn filled with cremated bones and a bowl placed over them in an upright position. The whole was covered with a large inverted clay vessel (cloche). Interspersed with the bones were the remains of damaged bronze and iron objects (Fig. 4). No traces of the grave pit were identified.

Osteological analysis identified the urned remains as an *adultus/maturus* male (?) and an *adultus* (20–30 years' old) female whose bones bore traces of anaemia.

Apparently, next to the set of vessels "traditional" for Cloche Grave Culture (cloche, urn, bowl), the burial had not been provided with accessory vessels. In a departure from the most typical placement of the bowl lid – in an inverted position – the bowl had been placed upright inside the vessel. This feature of the burial rite, while rare, has been recorded in "cloche" cemeteries in Mazowsze. The vessels discovered in the grave are quite typical for the Cloche Grave Culture both in their form and technology of execution.

tłum. A. Kinecka

WYKAZ SKRÓTÓW TYTUŁÓW CZASOPISM I WYDAWNICTW WIELOTOMOWYCH

ABBREVIATIONS OF PERIODICALS' AND SERIAL PUBLICATIONS' TITLES

AAC	–	„Acta Archaeologica Carpathica", Kraków
AAHung.	–	„Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae", Budapest
AFB	–	„Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsichen Bodendenkmalpflege", Berlin (Stuttgart)
Amtl. Ber.	–	„Amtlicher Bericht über die Verwaltung der naturgeschichtlichen, vorgeschichtlichen und volkskundlichen Sammlungen des Westpreußischen Provinzial-Museums für das Jahr ...", Danzig
APolski	–	„Archeologia Polski", Warszawa
APS	–	„Archeologia Polski Środkowowschodniej", Lublin (wcześniej: Lublin-Chełm-Zamość)
AR	–	„Archeologické rozhledy", Praha
B.A.R. Int. Series	–	British Archaeological Reports, International Series, Oxford
BerRGK	–	„Bericht der Römisch-Germanischen Kommission", Frankfurt a.M.-Berlin
BJahr.	–	„Bonner Jahbücher", Köln/Bonn
BMJ	–	„Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern", Lübstorf (wcześniej: „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Jahrbuch ...", Schwerin/Rostock/Berlin)
CRFB	–	Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum
FAP	–	„Fontes Archaeologici Posnanienses" (wcześniej: „Fontes Praehistorici"), Poznań
Inf.Arch.	–	„Informator Archeologiczny. Badania rok ...", Warszawa
InvArch.	–	„Inventaria Archaeologica, Pologne", Warszawa-Łódź
JmV	–	„Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte", Halle/Saale
JRGZM	–	„Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz", Mainz
KHKM	–	„Kwartalnik Historii Kultury Materialnej", Warszawa
KSIA	–	Kratkie soobŝeniâ Instituta arheologii Akademii nauk SSSR (Краткие сообщения Института археологии Академии наук СССР), Moskva
MIA	–	Materialy i issledovaniâ po arheologii SSSR (Материалы и исследования по археологии СССР), Moskva
MatArch.	–	„Materiały Archeologiczne", Kraków
MS	–	„Materiały Starożytne", Warszawa
MSiW	–	„Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne", Warszawa
MSROA	–	„Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego", Rzeszów-Krosno-Sandomierz-Tarnów (-Przemyśl/Tarnobrzeg)
MZP	–	„Materiały Zachodniopomorskie", Szczecin
PA	–	„Památky archeologické" (wcześniej: „Památky archeologické a místopisné"), Praha
PArch.	–	„Przegląd Archeologiczny", Poznań
PMMAE	–	„Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna", Łódź
PomAnt	–	„Pomorania Antiqua", Gdańsk
Prahistoria ziem polskich	–	*Prahistoria ziem polskich*, tom I: *Paleolit i mezolit* (red. W. Chmielewski, W. Hensel), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975; tom II: *Neolit* (red. W. Hensel, T. Wiślański), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom III: *Wczesna epoka brązu* (red. A. Gardawski, J. Kowalczyk), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978; tom IV: *Od środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego* (red. J. Dąbrowski, Z. Rajewski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom V: *Późny okres lateński i okres rzymski* (red. J. Wielowiejski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981
Prussia	–	„Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia" (później: „Prussia. Zeitschrift für Heimatkunde"), Königsberg i.Pr.
PZ	–	„Praehistorische Zeitschrift", Berlin-New York
RArch.	–	„Recherches Archéologiques", Kraków
RB	–	„Rocznik Białostocki", Białystok
RO	–	„Rocznik Olsztyński", Olsztyn
SJahr.	–	„Saalburg Jahrbuch", Berlin-New York
SlA	–	„Slovenská archeológia", Bratislava
SovArch	–	„Sovetskaâ Arheologia" (Советская археология), Moskva
SprArch.	–	„Sprawozdania Archeologiczne", Kraków
SprPMA	–	„Sprawozdania P.M.A.", Warszawa
WA	–	„Wiadomości Archeologiczne", Warszawa
ZNUJ	–	„Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego", Kraków
ZOW	–	„Z otchłani wieków", Warszawa

Państwowe Muzeum Archeologiczne. Warszawa 2011. Wydanie I. Nakład 500 egz.
Druk i oprawa: Drukarnia Janusz Bieszczad, ul. Moszczenicka 2, 03-660 Warszawa